

Strategije pomoči in podpore pri učenju učencem z disleksijo ter uspešnejše psihosocialno funkcioniranje.

(prof. dr. Pol Ghuesquiere, Belgija)

Specifične učne težave so samo težave, ki imajo izvor v razvoju treh šolskih spretnosti:

- težave z branjem
- težave s pisanjem
- težave z računanjem

Učne težave pa niso:

- ADHD
- Razvojne motnje v koordinaciji (dispraksija)
- Specifične motnje v razvoju jezika
- Motnje avtističnega spektra

Imajo pa lahko te za posledico tudi težave pri učenju (sekundarne motnje). V Sloveniji smo pod SUT dali tudi omenjene, ker tako lahko ponudimo pomoč več učencem.

Torej sta primarni SUT samo:

- disleksija
- diskalkulija

Sekundarne učne težave pa so posledica:

- okolja
- psihosocialnega funkcioniranja
- motnje v razvoju,
- slepote/ gluhoste,
- splošne inteligence

Učenje je odvisno od:

Okolja

- ali je ugodno
- ali se učencu prilagaja

Družina (drug materin jezik, revščina,
Ni pravljič, ni iger s kockami,...

Individuuma

- splošne sposobnosti (inteligenca)
- specifične sposobnosti (SLABO FONOLOŠKO ZAVEDANJE) (rime, zlogi)
- Ne vpliva na vožnjo, hranjenje, sklepanje prijateljstev,...

To so sekundarne učne težave

Primarne učne težave

Definicija specifičnih učnih težav:

Potencial je večji kot se izraža v učnem uspehu učenca.

Kriterij za ta potencial ni IQ, pač pa:

1. »kriterij ozadja« - resna težava je, če se otrok zaradi svojih specifičnih učnih težav pri branju, pisanju oz. računanju znajde med zadnjih 10 odstotkih v dovolj veliki primerljivi skupini.
2. »kriterij odpornosti« - otroku nudimo posebno obravnavo, pa težave še vedno ostajajo (prilagoditve, diferenciacija, individualno delo z učencem)- 6 mesecev je merilo
3. »izključni kriterij« - vsi drugi vzroki so izključeni – če je drugo še prisotno, morajo biti SUT še večje, da jih potem lahko tako imenujemo. Sopoavnost različnih motenj je v takem primeru možna, razen motnja v duševnem razvoju ne.

Pojavnost SUT: od 5-7% (enakomerno porazdeljeno med fanti in dekleti) – včasih so mislili, da je več fantov, vendar pa pri dečkih starši gredo prej po pomoč. Kaže tudi, da je manj diskalkulije – vendar je le manj raziskana.

Spremljajoče težave (sopoavnost pri disleksiji):

1. vedenjske in čustvene težave:

- ADHD – 50% dislektikov jo ima)
- razpoloženske težave, ki lahko vodi v depresijo (bolj v povezavi z diskalkulijo).

2. motorične težave:

od 40-50% dislektikov imajo tudi motnjo na področju motorične koordinacije (disgrafija)

! Vendar pa nekateri napišejo grdo kot obrambni mehanizem – izogniti se želijo polno napakam.

3. težave pri komunikaciji

cca 70% dislektikov je imelo v predšolskem obdobju artikuacijske težave (zaradi slabega fonološkega zavedanja)

Raziskovalni pristopi:

- **genetski pristop:** disleksija se zelo verjetno deduje (50% verjetnosti zanjo ima fant, katerega oče ima to in 30% deklica, ter obratno). Gre za 2., 6., 15. kromosom (lahko še več)

Če vemo za to, naj se te otroke dodatno trenira že v vrtcu (fonološki trening!)- samo te, ne vseh, drugače bodo spet na repu.

- **nevropsihološki pristop:** z zdravili, barvna očala, Braingym, čutiti črke, jih brati z roko,...- NEUČINKOVITO!
- **kognitivni pristop:** vedno pogledamo korak nazaj – če je tisto že usvojil;

Pisanje:

ZAPOREDNI SPOMIN

	SLUŠNA ANALIZA	
SLUŠNA DISKRIMINACIJA		PRAVILNI ZAPIS
	POVEZAVA MED GLASOM	
VIZUALNA DISKRIMINACIJA	IN ZNAKOM	

Branje:

ZAPOREDNI SPOMIN

	SLUŠNA SINTEZA	
SLUŠNA DISKRIMINACIJA	VIZUALNA SINTEZA	PREPOZNAVA BESEDE
	POVEZAVA MED ZNAKOM	
VIZUALNA DISKRIMINACIJA	IN GLASOM	

Ali prepozna črke – zlog – del besede – prepozna besedo – predvidevanje, kaj prebere (poznano temo hitreje preberemo). Več ko veš o nečem, hitreje prebereš.

Računanje:

V primerjavi z branjem in pisanjem zahteva le-to veliko več spretnosti.

1. prepoznavanje količin na prvi pogled
2. akustično štetje (pravilno zaporedje števil)
3. asinhrono štetje (ni še sistematično)
4. sinhrono štetje (sistematično)
5. rezultatno štetje (ve, kaj mu rezultat pove)
6. skrajšano štetje (3, 6, ...)

Ali obvlada aritmetični jezik (+, -, =, ...)?

Mnogi tu govorijo o otrokovi pripravljenosti na šolo – on pravi, da je le vprašanje, koliko so šole pripravljene na otroka.

Nekatere spretnosti so predpogoji, niso pa nujni pogoji in jih zato ne zadržujemo v vrtcu!

Če učimo otroka brati in pisati, ga bomo istočasno tudi slušne analize in sinteze. Do 4. razreda se še trenira slušno analizo in sintezo ter poznavanje črk, kasneje pa ne več.

Učenje osnovnih spretnosti v predšolskem obdobju (rime, zlogi, igre s kocko) – je PREVENTIVA – prej ko je, bolje je.

Učenca učimo strategij, če sam ne uspe najti najboljše, mu damo direktna navodila, kako naj se loteva določenih nalog.

Z učenca s SUT je edina pot avtomatizem (branja, pisanja, računanja).

- **pedagoški pristop:** Vsak otrok s SUT ima svoje specifične pedagoške zahteve, ki se jim moramo prilagajati. Bolj ko se mu prilagodiš, večji uspeh dosežeš pri otroku, manj spremljajočih težav bo.

Zavedati se in dati vedeti staršem, da lahko pomagamo, ne moremo pa popolnoma odpraviti težave. Zato jih tekom pomoči opolnomočiti tudi za delo z računalnikom in kalkulatorjem (vendar naj ne ostane samo to).

Ne pomaga drugega kot VAJA! Vendar pa izbirajmo tako literaturo, naloge, ki ga bodo privlačile, ki se tičejo njegovih interesov. (Tudi mi ne beremo radi nečesa, kar nas ne zanima.)

Ni jim potrebno nečesa narediti (npr. nimajo pisnih preizkusov v tujem jeziku).

Učimo ga, kako se učiti (metakognicija).

Biti pozorni tudi na spremljajoče motnje (ADHD – Ritalin).

KRITERIJ ZA DOBRO POMOČ:

- pomoč je osredotočena na tisto področje, kjer ima otrok težave (pri branju – brati, pri pisanju – pisati, ...)
- v povezavi s šolo – enake strategije in terminologija kot v razredu
- poznati didaktiko
- prilagojeno potrebam posameznika
- individualni načrt mora biti jasen staršem, učitelju, otroku

»Dar disleksije« - ne deluje (Walt Disney).

Kaj pomaga že zaradi placebo efekta, več pozornosti,...

Otroci imajo en razvoj, ne zamudimo priložnosti z nepravilnimi terapijami!

PSIHOSOCIALNO FUNKCIONIRANJE OTROK S SUT

Imajo večjo možnost za vedenjske in čustvene težave:

- zunanji vedenjski problemi (agresija, kraja, delikventnost)
- notranji vedenjski problemi (depresija, samopoškodbe, anksioznost)

Procent dislektikov v zaporih je statistično pomembno večji!

Učenci s težjimi učnimi težavami so v razredu klovni, motijo pouk: »**Raj se slabo obnašam, kot pa da izpadem neumen!**«

Zaradi veliko slabih izkušenj smo nesrečni.

In obratno: čustvene in vedenjske motnje vodijo v učne težave.

Ter visoka povezava med čustvenimi in vedenjskimi motnjami! (zaradi genetske zasnove in pa slabih odnosov s starši in učitelji).

Stalen interaktiven krog.

- - - - -

Zakaj pa nekateri ne razvijejo negativnih vedenj oz. zakaj nekateri z vedenjskimi težavami ne učnih težav?

Faktorji, ki vplivajo na to:

- **socialno – čustveno dobro počutje:**

- upoštevati interese otroka
- samopodoba otroka: - šolska
 - socialna (
 - fizična (kako sem zadovoljen s svojim izgledom)

Pri učencih s SUT je učna samopodoba nižja – to je logično in tako je prav, saj je le-ta potem realna! Pomagati jim pri oblikovanju realne samopodobe.

Problem nastane, če se ta slaba učna samopodoba odraža na drugih področjih (potem nisem dober v ničemer). Skrbeti moramo za to, da so ostali vidiki samopodobe dobri – *spodbujati močna področja!*- če ima otrok toliko naloge, v čemer je slab, kako naj si potem hrani še ostale vidike samopodobe?

- stil reševanj problemov: - pasivni (ojej, ...)
 - aktivni (imam problem, kako ...)
- pripisovanje uspeha/neuspeha (bolj pomembna, ko nam je stvar,

bolj uspeh pripisujemo sebi in neuspeh zunanjim dejavnikom – tako je dobro za našo samopodobo)

Dalj časa, ko učenec doživlja neuspehe – bolj se to obrne (Imel sem srečo,...)

Pomagati jim, da slišijo, da je izboljšanje na področjih, kjer imajo težave, zaradi njih in njihovega trdega dela!

OSNOVNE PSIHOLOŠKE POTREBE:

- **po avtonomiji** – je zelo pomembna za naše socialno in čustveno dobro počutje
- **po družbeni podpori** – vsakdo mora imeti vsaj 1 ali 2 osebi, ki mu zaupata in ki jima on zaupa (če ne razvijejo zaupanja v zgodnjem obdobju, ga tudi kasneje ne bodo zmogli)
- **po občutku sposobnosti** – nujno dobiti večkrat občutek: Uspešen sem!, Zmorem!

Učenci s SUT so ogroženi pri vseh treh potrebah:

1. vsakič ko jim pomagamo, tvegamo, da krepimo ta občutek (paradoks strokovnih delavcev). Dajmo mu občutek avtonomije (izberi knjigo, izberi vrstni red, kdaj boš to naredil, predložimo mu rešitve, da se lahko sami preverijo).
2. vsak učenec s SUT povzroča pri učitelju določen čas občutek neuspešnosti in učenec čuti, da ni sprejet s svojo težavo. Vendar pa je pri učitelju to obdobje ponavadi kratko, večji problem je sprejetje težave za starše, zato otroci doma to dalj časa lahko občutijo.
3. Težko je zadostiti potrebi po občutku sposobnosti (če nekdo slabo piše in bere, se to odraža pri skoraj vseh predmetih).
4. ZATO JE RES POMEMBNO POUČARITI OSTALE STVARI, KJER JE UČENEC USPEŠEN – NE ŠOLSKEGA DELA (pohvaliti, ČETUDI VČASIH NI NARAVNO)

Kako?

-- ŠOLA:

- s pričakovanji učitelji učencu s SUT velikokrat delajo krivico – po mesecu šolanja si jih ustvarijo, potem pa jih ne spremenijo (efekt Pygmalion). Diskutirati v timu (evalvacijski sestanki) o pričakovanjih o otroku, tako bodo pričakovanja bolj realna, ker se lahko tekom leta spremenijo. Ob prelomnicah (nova ura pomoči, prostovoljec,...) – dejansko pride do izboljšanja že zaradi odnosa.
- povratna informacija – ne je osredotočati niti na izdelek niti na osebo pri učencih s SUT, pač pa naj bo to »FITBEK STRATEGIJE«; zdaj si uspešen, ker si uporabil pravo strategijo, oz, ker nisi,...

-- DRUŽINA:

- sprejemanje – krajše ko bo to obdobje, manj vedenjskih in čustvenih težav pri otroku bo. Starši, ki so sami imeli učne težave, bodo prej sprejeli to.
- družbena podpora – starši, ki se zavzemajo pri učiteljih za svojega otroka – manjša je možnost, da bo otrok imel vedenjske in čustvene težave. (Za učitelje pa so takšni starši naporni!). Edini problem je, da starši ne povežijo otrokove potrebe po svobodi, drugače pa je borba za otroka dobra!

-- VRSTNIKI:

- vrednote – fantom je lažje, pri puncah je učna uspešnost visoko vrednotena, pri fantih pa ponavadi bolj druge stvari (v srednji šoli še toliko bolj).
- primerjanje – otroci se primerjajo med seboj ne glede na ocene! Večje, ko so razlike, težje je zagotoviti, dobro počutje (inkluzija je zato velik problem). Tudi homogene skupine niso v redu – najboljša varianta so heterogene skupine.

Redne šole – ne se posvečati samo učnemu uspehu, ampak res poskusiti zadovoljiti vse te tri potrebe.

STARŠEVSTVO

- *vpliv na odnos med otrokom in staršem:*

Starši prej zaznajo težave, bolje začutijo, da je nekaj v šoli narobe (vedenjske motnje, ki med vikendom in počitnicami izginejo). Starši povedo v šoli, šola tega ne opazi – počutijo se nerazumljene.

Šola ne sme ostati nevtralna, poiskati razlago!

Rutina izgine in začno eksperimentirati (občutki krivde, več/ manj pozornosti, strožje/bolj ohlapne meje, več pomoči, več pozornosti šolskemu delu kot drugim starševskim nalogam...)

12-15 ur šolskega dela z otrokom je PREVEČ.

- *vpliv na starša kot osebo:*

Sprejetje in rokovanje s težavo je različno (nespečnost, pretirana utrujenost, začnejo delati po vzorcu svojih staršev, ki ne upošteva sodobnega čas ali pa ravno po nasprotnem – problem je v teh skrajnostih, občutki krivde (zaradi mene ima zdaj še on težave).

Kako pomagati staršem:

- naj naredijo nekaj tudi zase (če starši niso spočiti, nimajo otroci dovolj od starša)
- naj sodelujeta oba starša
- čimprej dati staršem informacijo – kako in kaj je s težavo

- *vpliv na brate in sestre:*

Vedenjske in čustvene težave sorojencev s SUT niso izjema!

- otroci čutijo stres na starših,
- pozornost je usmerjena na enega
- biti morajo bolj samostojni, pomagati bratu s SUT

- imajo občutke krivde (zakaj jaz nimam težav, moj brat jih pa ima), sramu, strahu (bom tudi jaz dobil takšne težave)

Govoriti o tem, kako se počutijo, ko imajo brata s SUT.

Dati jim res dovolj pozornosti. Izraziti spoštovanje, da so tako samostojni!
85% vedenjskih težav izvira iz praznega vedra pozornosti.

- vpliv na socialno okolje:

»dobri nasveti« - starši dobijo občutek, da niso dovolj dobri.

Starše je sram – izogibajo se stikom z družinami, kjer so otroci uspešni, za stike imajo malo časa.

Valijo krivdo na šolo.

Trenirati učitelje za komunikacijo s starši!

Strokovnjaki naj govorijo s starši: Učitelji se trudijo! In z učitelji: Morate razumeti starše!

Naj si starši vzamejo čas za socialne stike (skupina Bravo,...)

POMEMBNO: V vseh pomembnih korakih vključiti oba starša – časovno prilagoditi se družini. Komunikacija naj bo, kar se da odprta, vsak naj govori zase, ne pogrevati preteklosti.